

Ažuriranje Bambija

Rade Dragojević

sub, 04/11/2023 - 08:01

Danas biti revoltiran zbog navodnog oskrnavljivanja originalnog filma – koji i sam nije ništa drugo doli Disneyeva tendenciozna interpretacija Saltenovog urteksta – predstavlja obično sitničarenje doajenske generacije kulturnih kritičara kojima, očito, nije do novotarija

Kompanija Disney planira uskoro pustiti u prikazivanje

novoadaptiranog "Bambija", dugometražni crtić koji je isti studio originalno snimio 1942. godine. U toj novoj verziji ne bi bilo scene smrti Bambijeve majke, jer taj prizor, prema mišljenju producenata, ali i brojnih roditelja, može traumatizirati djecu.

Nije trebalo puno pa da se sentimentalni fanovi originala, i domaći i strani, dignu protiv te, kako kažu, "woke" verzije "Bambija". Naime, već neko vrijeme u svijetu kulture i umjetnosti vlada jaka averzija prema bilo kakvim interpretativnim prtljanjima oko originala, pa su adaptacije tu pod posebnom lupom i smatraju se nekom vrstom uljeza. Odnosno, ako adaptacijā već mora biti, onda one, prije svega, trebaju biti vjerne i doslovne. U suprotnome, bolje da ih uopće nema.

Tu je možda najeklatantniji bio naš ugledni filmski kritičar Nenad Polimac koji je u jednoj mozaičkoj televizijskoj emisiji na novinarsko pitanje o *apdejtanom* "Bambiju" priznao da je on, zapravo, protiv bilo kakve adaptacije reprezentativnih djela umjetnosti, sve u stilu – klasicima ne pakovati. Tako je mislila i Virginia Woolf, naime da je film, koji je u njezino vrijeme bio još novi, neizbrušeni medij, samo parazit na tijelu svog domaćina – svetog književnog teksta. Ali to je bilo prije stotinu godina, stvari su se u međuvremenu promijenile, a i film je postao umjetnost bitno iznijansiranija nego što je to bio dvadesetih godina prošlog stoljeća, kad je to izjavila velika književnica.

Međutim, napadati novu "probuđenu" verziju koja da izvrće originalnog Disneya, čini se podosta iluzornim. Naime, u tom lancu dodavanja i ispuštanja, preispisivanja i dopisivanja između originala i njegovih kasnijih verzija, nema da netko nekog nije "izdao". Već sam film iz 1942. godine predstavlja školski primjer distorzije originalnog teksta, u ovom slučaju knjige "Bambi. Jedan život u šumi", austrijskog pisca Felixa Saltena iz 1923. godine. Stoga danas biti revoltiran zbog navodnog oskrnavljivanja originalnog filma – koji i sam nije ništa drugo doli Disneyeva tendenciozna interpretacija Saltenovog ur-teksta – predstavlja obično sitničarenje doajenske generacije kulturnih kritičara kojima, očito, nije do novotarija. Oni kao da prema načelu senioriteta aranžiraju i umjetnine, sve po principu – što su starije to su vrednije. Također, braniti starog Disneya od novog Disneya pomalo je komično. Jer, svaki je Disneyev uradak zacukren do krajnosti, pa mjesta nekom velikom iščuđavanju nad najnovijim terapijskim "Bambijem" i ne bi trebalo biti. Što je trebalo očekivati od Disneya? Nekog revizionističkog, da ne kažemo subverzivnog "Bambija"? Teško.

Kompariramo li ta dva uratka (film o lanetu iz '42. i Saltenov original), lako se identificiraju tipične diznjevске aberacije. Film započinje pozitivnim, pomalo sanjarskim songom "Ljubav je pjesma beskrajna", što nema baš puno veze s mračnom atmosferom u originalnom tekstu u kojem se život u šumi svodi na puko preživljavanje, a to je, valja priznati, jedna prilično turobna stvar.

Disneyev Bambi, barem u prvom dijelu filma, živi u bukoličkom svijetu leptirića, cvjetića, miševa i zečića, proljetnog lahora i žuborenja potočića, skoro da se šuma pretvara u zemlju Teletubbyja, dok je za to isto vrijeme u Saltenovoj verziji već likvidiran jedan mišić, lovčevom je puškom odstrijeljen srndać, a Bambijev očaj (jer se majka zbog odgojnih metoda polako odvaja od njega), tjeskoba (zbog osamljenosti) i strah (od lovaca), kreiraju opći osjećaj u knjizi koji u filmu jedva da se nazire. Zimi i nakon nje broj se žrtava lovnog sporta, niskih temperatura i gladi samo uvećava, a šumska se populacija smanjuje. Kod Saltena čak i dva lista govore o svojoj skoroj smrti: "Nije više onako kako je bilo prije – reče jedan list. – Nije – odgovori drugi. – Noćas je opet otišlo mnogo naših... mi smo gotovo jedini ovdje na našoj grani."

Koliko je zapravo knjiga sumorna govori i dijalog Bambijeve majke i tetke Ene: "Ne da se uopće ni zamisliti da bi jednom moglo biti bolje – uzdahnula je Bambijeva majka. I tetka Ena je uzdisala: – A ne da se zamisliti ni to da je ikad bilo bolje." Za ovo je čak i Krležin fatalizam izražen u slavnom dvostihu iz "Balada": "Nigdar ni tak bilo/ da ni nekak bilo", primjer životne radosti i sreće.

Što se tiče roditeljskih reakcija na dječje klasike, ovo niti je usamljeni niti prvi primjer takvih intervencija. Recimo, "Alisa u zemlji čudesa" je bila predmet roditeljskih prijekora praktički otpočetak. Prigovaralo se tako da priča sadrži skrivene poruke o masturbaciji (to slično na dalmatinske domovince koji ovih dana brste po lektirnim naslovima ne bi li otkrili kakav kvaran sadržaj), zatim da potiče droksanje (jer, svuda su lude gljive), zatim da uvredljivo prikazuje britansku kraljicu Viktoriju (zbog toga je četrdesetih godina jedna od filmskih verzija "Alise" bila zabranjena u Britaniji) i sl. Disney je uvijek dobro detektirao, a onda i obilato eksploatirao ovakve i slične roditeljske strahove. Stoga je pedesetih godina napravio svoju očekivano saharinsku animiranu muzičku inačicu "Alise", u kojoj su sporne stvari izbačene ili dobro kamuflirane. Svakako se može mrštiti na Disneyeve intervencije, kao što se sada čini u slučaju "Bambija", ali to proglašavati nekakvom strašnom urotom ljevičarskih cenzora usmjerenom protiv neporecivog izvornika, ipak je pretjerano. Ili, ako se to može reći pomoću sada već jedne pomalo rashodovane izreke – s prljavom vodom Disneyevih ziheraških adaptacija, ne bi trebalo odbaciti i sam princip adaptacije.

U svakom slučaju, uzaludno je pokušavati osujetiti stalne preradbe, modifikacije i mutacije izvornih djela, kako bi to možda htjeli neki nostalgичni kritičari. Kod mnogih od njih, ali i među publikom, nekako se uvriježio romantičarski stav da je adaptacija po svojoj prirodi inferiorna originalu, da je nužno "drugotna" i da kao takva nikako ne može doseći visoke standarde pionirskog uratka.

A kad se u nove verzije uključe još i politički motivi, na to zaštitnici tradicije gotovo redovito dobiju urtikariju. Sjetimo se samo koliko je

strke bilo oko nedavne odluke HBO-a da klasik iz 1939. "Prohujalo s vihorom" na svoju platformu ubuduće puštaju s video prilogom koji kontekstualizira film. Stvar je, dakako, opcionalne prirode, pa tko se ne želi zamarati povijesnom studijom, jednostavno je može preskočiti i neometano nastaviti uživati u predratnom američkom Jugu i njegovoj apologiji robovlasništva.

Adaptacije nisu puke imitacije, a još su manje kopije. One predstavljaju kritički pogled na neki kanonski tekst, premda ne mora uvijek biti tako (ponekad naknadne promjene mogu biti i restriktivne), to je neka vrst komentara u skladu s očekivanjima današnje publike, pa onda i onog dijela auditorija kojoj je društvena pravda posebno na srcu. Novi "Bambi" sa svojim pretjeranim oprezom možda i nije najbolji primjer izazovne adaptacije. Međutim, čak i taj i takav Disney koji je besramno aproprirao čitavu svjetsku ostavštinu bajki i narodnih priča, ponekad zna ponuditi neka zanimljiva rješenja. Što, npr, fali crnoj Arieli u novoj "Maloj sireni"? Valjda ni buduća malo tamnoputija i nešto proaktivnija Snjeguljica (koja ne gubi vrijeme samo pasivno čekajući svog princa) u novoj verziji neće publiku odanu originalu revoltirati baš u tolikoj mjeri, kao što, nadamo se, ni zamjena patuljastih ljudi višima neće jako potresti ortodoksniji dio auditorija.

Adaptacija ima i epifanijsku funkciju, ima ulogu pronalaženja dotad skrivenih bisera. Nije rijetko da se uobičajena hijerarhija koja vlada između prototipa i reprodukcije preokrene, da se publika najprije susretne s adaptacijom, da bi se tek onda upoznala sa zaboravljenim originalom. Npr, mnogi su prije točno trideset godina najprije čuli Nirvaninu inovativnu interpretaciju pjesme "The Man who sold the World", da bi tek nakon te "ištekane" verzije otkrili da je Curt Cobain zapravo prepjevao Bowijevu staru stvar iz sedamdesetih godina.

Da nije slobodnih transpozicija u svim mogućim smjerovima, klasični Shakespeare bi odavno postao tek jedan od zamornih autora iz elizabetanskog perioda zanimljiv samo uskom akademskom krugu šekspirologa. Ovako smo dobili mnogostruke verzije njegovih djela. One su tokom protekla četiri stoljeća prošla kroz bezbrojne varijacije. Počevši od restauracijskih drama (restauracija engleske monarhije nakon 1660. godine), koje su renesansnog Shakespearea trebale "popraviti" u monarhističkom duhu, do verzija u dvadesetom stoljeću. U filmskom svijetu imamo tako "Romea i Juliju" Franca Zeffirellija, punog scena fizičke ljubavi i golotinje, sve u skladu sa slobodoumnim šezdesetima kad je film i snimljen, a trideset godina kasnije dobivamo Luhrmanovu verziju o tragičnim ljubavnicima s frenetičnim tempom, emotivijevskom estetikom i kriminalnim miljeom unutar kojeg se odvija radnja filma.

Da nije takvog cirkuliranja raznih varijanti, derivacija i permutacija ni mi ne bismo dobili Brešanovog Shakespearea, odnosno njegovu

"Predstavu Hamleta u selu Mrduša Donja" i njegovu kritiku devijacija unutar ondašnjeg sistema. Nove verzije Shakespearea ne predstavljaju puku reprizu s prepisanim sadržajem i istim likovima, samo premještenima u moderno doba. U uspješnijim varijantama u adaptacijama se nastoji zadržati duh originala, ali i dodati neku novu dimenziju klasičnoj priči kako bismo preciznije odrazili brige koje nas more danas.

Dakako, može se u adaptacijskom poslu pristupiti pedanterijski i ostati posve vjeran originalu, može se u prilagodabama oportunistički prilijepiti uz original, ništa pri tome ne riskirajući. U boljem slučaju tako se može dobiti niz romantičnih drama Jamesa Ivoryja koji je vjerno slijedio Forsterove predloške za filmove kao što su "Howards End" ili "Soba s pogledom". U gorem slučaju dobije se Vrdoljakova verzija Marinkovićevog "Kiklopa", posve lojalna predlošku ali zato umjetnički drvena. Ponekad autor adaptacije nema izbora, mora se držati originala k'o pijan plotu. Na to se, recimo, žalio redatelj Chris Columbus, kad mu fanovi nisu dali ni najmanju mogućnost da se u svojoj filmskoj verziji odmakne od izvornog knjiškog "Harryja Pottera", bezostatno zahtijevajući doslovnost u adaptaciji.

Original se interpretativno može i prigušiti. Tako je Spielberg u svojoj "Boji purpura" izvorno feministički roman repatrijarhalizirao, baš kao što je i John Ford u svojim "Plodovima gnjeva" zatomio socijalističke impulse koji postoje u Steinbeckovom romanu.

U svakom slučaju, prestanak nekritičkog veličanja nekog klasičnog djela (recimo, kroz netipičnu adaptaciju), ne znači njegovo automatsko "otkazivanje". Između glorifikacije originala i ocrnjivanja njegovih kasnijih iteracija nalazi se čitav jedan spektar manje ili više kreativnih i produktivnih tumačenja. Stoga, takvu pojednostavljenu binarnost u stilu ili-ili treba napustiti. Ma koliko god čuvarni kritičari i komentatori smatrali da je adaptacija samo jedna vrsta *canceliranja*, odnosno da je posrijedi prikrivena cenzura, to ipak nije tako, jer su kanonski tekstovi, kolikogod puta bili adaptirani, jednostavno – neotkazivi. Njih se *kenselirati* ne može, čak kad bi se to i htjelo, jer su institucionalno (akademski, kulturnom politikom, medijski i sl.) zaštićeni kao lički medvjedi. Dakle, niti se što briše, niti se što otkazuje. Najviše što se radi jest da se novim aktualizacijama klasična djela demistificiraju, dok se svježim interpretacijama testira njihova neupitnost.

Peti članak iz novinarskog projekta "Kultura otkazivanja ili mogu li povijesne nepravde biti otklonjene?" realizira se u okviru potpore novinarskim radovima Agencije za elektroničke medije za 2023.

pet, 03/11/2023 - 08:30

Podijeljena Amerika

sub, 28/10/2023 - 17:31

Ne u moje ime! Evo protiv čega je Hrvatska glasala u Ujedinjenim narodima

sub, 28/10/2023 - 08:53

Je li Laptalov slučaj doista dokaz da Grčka nije pravna država?

sri, 25/10/2023 - 10:12

Navodnjavanje u Hrvatskoj kao potraga za Božjom kapljicom

pon, 23/10/2023 - 10:52

Ženske udruge: Sudovi trebaju strože kažnjavati rodno uvjetovano nasilje

pon, 16/10/2023 - 09:38

Urbana revolucija i privatno vlasništvo: kakve veze ima Woody Guthrie s gradom koji je "naš"

ned, 15/10/2023 - 08:11

Snježana Banović: "Zagrljeni maštom: Blato, Basaričekova 1981. – 1990."

sub, 14/10/2023 - 09:14

MAZ-u je potrebna pomoć!

sub, 14/10/2023 - 08:42

Kako pomoći beskućnicima

sub, 14/10/2023 - 08:37

Strašna je stvarnost u kojoj djeca stradavaju, a ne fotografija koja nas na to upozorava

Forum.tm | Nakladnik: neprofitna udruga Dom kulture Zagreb | Adresa:
Nova cesta 115,
10000 Zagreb | email: domkulturezagreb@gmail.com | Uredništvo: Dom
kulture Zagreb

TKO? Neprofitna udruga Dom kulture **ŠTO?** Forum.tm, prostor za
slobodne ljude i one koji to žele postati **KADA?** Jučer, danas, sutra
GDJE? www.forum.tm **ZAŠTO?** Da bi stvari bile jasnije

[Veronika Rešković](#) dobitnica je nagrade "Marija Jurić Zagorka" za internetsko novinarstvo u 2014. godini, koju dodjeljuje Hrvatsko novinarsko društvo, za seriju tekstova objavljenih na Forum.tm-u.

Portal Forum.tm financijski podupire Agencija za elektroničke medije

Oleg Maštruko dobitnik je nagrade "SAP Božo Težak" za najbolji tekst s područja informatike i komunikacija u 2014. godini. Tekst "[Od Milanovićevih sastanaka po SAD-u korist bi možda mogle imati isključivo tvrtke koje posluju s državom](#)" objavljen je na Forum.tm-u.